

Donderdag
1 december
1988

Jetsets

Het onbekende werk van een zeer Uit het schetsboek

„In belangrijke naslagwerken werd hij niet vermeld en hij heeft vrijwel nooit iets ondernomen om in de schijnwerkers te komen, integendeel. Hij weigerde categorisch zijn werk voor exposities af te staan. En toen hij bijna aan het eind van zijn leven door een journalist werd geïnterviewd, merkte hij wel al te bescheiden op: 'Ik heb er nooit erg hoge verwachtingen van gehad, van al dat werk.'” Cornelis Jetsets, andermaal door Jan A. Niemeijer als onderwerp voor een boek gekozen.

Jetsets leefde als kunstenaar bijzonder teruggetrokken en werkte in de anonimiteit. Maar wat hij maakte is onder het volk vast nog bekender dan het werk van Rembrandt. Het aapnoot-mies-lesplankje, Ot en Sien, de kinderbijbel van Anne de Vries, de schoolplaten. Zijn vriend Isings is wat die laatste dingen betreft meer de grote man geworden, maar 'Ter walvischvaart', 'Aan het hof van Karel de Grote', 'De boterbereiding' en 'Het schelpenvissen' zijn toch van Jetsets — en hij maakte er wel meer.

Door **Jaap Kwak**

Cornelis Jetsets is wel 'de beroemde onbekende die Nederland vormde' genoemd, zoals Niemeijer schrijft. „De eerste leesboekjes die hij voor de Nederlandse scholen illustreerde, verschenen al in het prille begin van de twintigste eeuw. Ze werden door vele andere gevolgd, die soms tientallen jaren lang met veel succes in het onderwijs werden gebruikt. Pas na de Tweede Wereldoorlog werden ze geleidelijk door andere, modernere leermethoden vervangen. Tot in de jaren zeventig werden er boekjes met de verhaaltjes van Ot en Sien en Pim en Mien van het beroemde trio Lighthart-Scheepstra-Jetsets door de scholen afgenomen. Pas toen was hun rol echt helemaal uitgespeeld.” Behalve dan voor degenen die door de nostalgische warme-golfstroom werden meegezogen.

Schetsen

Niemeijer publiceerde al eerder over Jetsets.

Waarom dit nieuwe bo-
leren kennen, kan niet
deren van zijn schoolp-
die hij illustreerde. Me-
moeten nemen van een
kend deel van zijn oer-
gen die hij in zijn lang-
„Jetsets heeft zich a-
gesteld dat hij zo leve-
kenen. En daarom tro-
met eigen ogen de wer-
in vluchtige schetsen
werkte hij dat materia-
In zijn schetstekening
kommerd bezig, werd
zijn opdracht.”

Daar gaat het dus v-
de. Een 25-tal schetsb-
bleven, met daarnaast
bladen. Ook op dat
Jetsets bescheiden: hij
len zo vaak tot ze 'b-
beide kanten.

Arbeidersgezin

In het boek daarnaast
kunstenaar, beginnend
Groningse Eikelboom
steegje bij de Nieuwst-
zijn dood op 9 juni 195-
geerde hij nergens me-
Jetsets vertelde: 'Nad-
zou mijn man gaan bi-
we gaan lezen en dank

...t onbekende werk van een zeer bescheiden ...it het schetsboek van C

rijke naslagwerken werd hij
...d en hij heeft vrijwel nooit iets
...en om in de schijnwerkers te
...egendeel. Hij weigerde
...h zijn werk voor exposities af te
...oen hij bijna aan het eind van
...oor een journalist werd
...vd, merkte hij wel al te
...n op: 'Ik heb er nooit erg hoge
...gen van gehad, van al dat
...rnelis Jetses, andermaal door
...meijer als onderwerp voor een
...zen.

Jetses leefde als kunstenaar bijzonder teruggetrokken en werkte in de anonimiteit. Maar wat hij maakte is onder het volk vast nog bekender dan het werk van Rembrandt. Het aapnoot-mies-lesplankje, Ot en Sien, de kinderbijbel van Anne de Vries, deschoolplaten. Zijn vriend Isings is wat die laatste dingen betreft meer de grote man geworden, maar 'Ter walvischvaart', 'Aan het hof van Karel de Grote', 'De boterbereiding' en 'Het schelpenvissen' zijn toch van Jetses — en hij maakte er wel meer.

Door **Jaap Kwak**

Cornelis Jetses is wel 'de beroemde onbekende die Nederland vormde' genoemd, zoals Niemeijer schrijft. „De eerste leesboekjes die hij voor de Nederlandse scholen illustreerde, verschenen al in het prille begin van de twintigste eeuw. Ze werden door vele andere gevolgd, die soms tientallen jaren lang met veel succes in het onderwijs werden gebruikt. Pas na de Tweede Wereldoorlog werden ze geleidelijk door andere, modernere leermethoden vervangen. Tot in de jaren zeventig werden er boekjes met de verhaaltjes van Ot en Sien en Pim en Mien van het beroemde trio Lighthart-Scheepstra-Jetses door de scholen afgenomen. Pas toen was hun rol echt helemaal uitgespeeld.” Behalve dan voor degenen die door de nostalgische warme-golfstroom werden meegezogen.

Schetsen

Niemeijer publiceerde al eerder over Jetses.

Waarom dit nieuwe boek? „Wie Jetses echt wil leren kennen, kan niet volstaan met het bestuderen van zijn schoolplaten en de vele boeken die hij illustreerde. Men zal beslist ook kennis moeten nemen van een nog grotendeels onbekend deel van zijn oeuvre, de schetstekeningen die hij in zijn lange loopbaan maakte.”

„Jetses heeft zich altijd op het standpunt gesteld dat hij zo levendig mogelijk moest tekenen. En daarom trok hij er steeds op uit om met eigen ogen de werkelijkheid te zien en die in vluchtige schetsen vast te leggen. En thuis werkte hij dat materiaal uit in talloze studies. In zijn schetstekeningen was Jetses heel onbekommerd bezig, werd hij nog niet geremd door zijn opdracht.”

Daar gaat het dus vooral om, dat onbekende. Een 25-tal schetsboekjes is er bewaard gebleven, met daarnaast een kleine 1600 schetsbladen. Ook op dat materiaalgebied was Jetses bescheiden: hij gebruikte sommige vellen zo vaak tot ze 'boordevol' waren - aan beide kanten.

Arbeidersgezin

In het boek daarnaast de levensloop van de kunstenaar, beginnend bij zijn geboorte in de Groningse Eikelboomgang, een doodlopend steegje bij de Nieuwstad, op 23 juni 1873, tot zijn dood op 9 juni 1955. „Op die zondag reageerde hij nergens meer op. De dochter van Jetses vertelde: 'Nadat we gegeten hadden zou mijn man gaan bijbellezen en zei: vader, we gaan lezen en danken. Onmiddellijk sloeg

hij z'n
hem vo
van de
leven v
dood. I
den, w
vouwde
nacht v
dit rijk
nomen

Jetses
steend
den op
kwam
als vijf
W.R. C
toen al
Miner
scholie
bekend

Ger
ling en
schild
van sta
boven
ger ger
die een
beelde
van Ru

Afke's

De wa
bejube

zeer bescheiden kunstenaar ek van **Cornelis Jetses**

„dit nieuwe boek? „Wie Jetses echt wil kennen, kan niet volstaan met het bestu- van zijn schoolplaten en de vele boeken illustreerde. Men zal beslist ook kennis nemen van een nog grotendeels onbe- deel van zijn oeuvre, de schetstekeninge hij in zijn lange loopbaan maakte.” Jetses heeft zich altijd op het standpunt d dat hij zo levendig mogelijk moest te- En daarom trok hij er steeds op uit om gen ogen de werkelijkheid te zien en die htige schetsen vast te leggen. En thuis e hij dat materiaal uit in talloze studies. schetstekeningen was Jetses heel onber- d bezigt, werd hij nog niet geremd door dracht.”

„r gaat het dus vooral om, dat onbeken- n 25-tal schetsboeken is er bewaard ge- , met daarnaast een kleine 1600 schets- n. Ook op dat materiaalgebied was e bescheiden: hij gebruikte sommige vel- vaak tot ze 'boordevol' waren - aan kanten.

ersgezin

boek daarnaast de levensloop van de naar, beginnend bij zijn geboorte in de nge Eikelboomgang, een doodlopend e bij de Nieuwstad, op 23 juni 1873, tot od op 9 juni 1955. „Op die zondag rea- e hij nergens meer op. De dochter van vertelde: 'Nadat we gegeten hadden n man gaan bijbellezen en zei: vader, n lezen en danken. Onmiddellijk sloeg

hij z'n ogen op en keek mijn man aan. Deze las hem voor gezang 49 uit de toenmalige bundel van de Nederlands Hervormde kerk: Jezus, leven van mijn leven, Jezus, dood van mijn dood. Daarna zei hij: vader, nu gaan we bidden, waarop vader de ogen sloot en de handen vouwde. En zo is hij stil blijven liggen, tot in de nacht van donderdag op vrijdag, na één zucht dit rijke, arbeidzame leven een einde had genomen'.”

Jetses werkte al op dertienjarige leeftijd, bij steendrukkerij Wolthers, waar hij zou worden opgeleid tot tekenlithograaf. Maar daar kwam niet te veel van terecht. Toen hij dan ook als vijfde lithograaf in dienst kon komen van W.R. Casparie & Zoon vertrok hij. Hij volgde toen al een tijdje tekenlessen aan de Academie Minerva, in de avonduren. Een van de medescholieren daar was Albert Hahn, later zeer bekend geworden door zijn politieke prenten.

Geruime tijd was hij in Duitsland, als leerling en medewerker van Arthur Fitger. Muurschilderen deed hij er, onder ander. Ook daarvan staan illustraties in het boek. In dat deel bovendien een portret van hemzelf, door Fitger gemaakt. Eén blik erop moet voor degene die een beetje is ingevoerd in de wereld van de beeldende kunst voldoende zijn om de invloed van Rubens te herkennen.

Afke's tiental

De waarschijnlijk alom bekende, want veelbejubelde, samenwerking met Ligthart en

Scheepstra begon zo ongeveer omstreeks de eeuwwisseling. Minder bekend is zeker dat Jetses in die tijd ook het boek 'Afke's tiental' van Nienke van Hichtum, pseudoniem van Pieter Jelle Troelstra's eerste vrouw, illustreerde. Het is weer vooral het voorbereiden- de werk, de schetsen, dat in het boek is opge- nomen, zoals dat ook het geval is met betrekking tot de Indische versie van de schoolboekjes uit de serie 'Dicht bij huis'. 'Ver van huis' kwam die dus te heten. En Ot en Sien bleken daar — dat is te vatten — tot een wat betere stand te horen. Dan waren er nog die nieuwe Indische uitgaven, zoals 'In en om de desa', de kinderbijbel, de schoolplaten, het leesplankje, de bevrijdingsplaat 'Nederland zal herrijzen', enzovoorts enzovoorts.

Hij had veel geld kunnen verdienen en deed dat niet. „Na de bevrijding, toen hij 72 jaar oud was, moest hij gewoon doorwerken om in zijn levensonderhoud te voorzien. Financiële reserves had hij niet, omdat hij niet op royalt- y-basis werd betaald en dus zelf niet had ge- profiteerd van de fabelachtige successen van de boeken die hij illustreerde.” En toen hij bij zijn 75ste verjaardag van uitgever Wolters een geldbedrag kreeg, reageerde hij: „Dank zij uw geldelijk cadeau schrijf ik voor 't eerst van mijn leven met een eigen vulpen, ook een vul- potlood heb ik me aangeschaft; twee toch wel zeer prettige dingen.”

'Uit het schetsboek van Cornelis Jetses', door Jan A. Niemeij- er. Friese Pers Boekerij, Drachten. Prijs: 34,50 gulden.